

ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE KAO USLOV OPSTANKA

Ibro Skenderovi , doc. dr

Internacionalni – Univerzitet u Novom Pazaru

Novi Pazar, Srbija

ibro.skenderovic@os-mpecanin.edu.me

Apstrakt

Cilj nam je da u ovom radu uvidimo šta je ekološko obrazovanje i koja je njegova uloga u zaštiti i unapre enju životne sredine kao uslovu opstanka.

Ekološki problemi nijesu slu ajni problemi, ve problemi budu nosti koji su danas postali o igledni i javni. Može se re i da je ekološka svijest sredinom osamdesetih jedna od rijetko ohrabruju ih novih pojava u društvenoj svijesti našim prostorima. Ekološki pokreti rade na stvaranju ekološke svijesti, a to zna i na samosvijesti ljudi i uslovima njihovog opstanka.

Možemo da zaklju imo, da iako briga o životnoj sredini kod ovjeka ima svoje korijene u dalekoj prošlosti, ipak je ekološko obrazovanje pojava savremenog društva. Doprinos unapre enju kvaliteta životne sredine ljudi može se posti i samo podizanjem njihove ekološke svijesti i to u svim aspektima - obrazovnom, vrijednosnom, socijalnom, politi kom, subjektivnom.

Ekološko obrazovanje je danas sastavni dio vaspitno-obrazovnog procesa. Ono je postalo relativno skoro dio naše nastave. Izu ava se zavisno od uzrasta, kao nastavni sadržaj u okviru aktivnosti u predškolskim ustanovama, a i svim vaspitno-obrazovnim institucijama.

Klju ne rije i: životna sredina, ekološko obrazovanje, zaštita životne sredine, ekološka svijest.

ENVIRONMENTAL PROTECTION AS A CONDITION OF SURVIVAL

Abstract

Our aim in this work is to realize what environmental education is and what is its role in protecting and improving the environment as a condition of survival.

Ecological problems are not random problems, but the problems of the future that have become apparent and the public. It can be said that environmental awareness in the mid eighties, one of the few encouraging the emergence of new social consciousness in our region. Ecological movements working to create environmental awareness, and that means the self-consciousness of people and their conditions of existence.

We can conclude that although care about the environment in man has its roots in the distant past, it is environmental education to modern society. Contribute to improving the quality of the environment can be achieved only by raising their environmental awareness in all aspects - education, value, social, political, subjective.

Environmental education is now an integral part of the educational process. It has become relatively recently part of our teaching. Is studied depending on the age, as well as educational content in the framework of activities in preschools, and all educational institutions.

Keywords: environment, environmental education, environmental protection, ecological awareness.

JEL codes: Q58

UVOD

Upozorenja naučnika o narušavanju ekološke ravnoteže i opasnostima za opstanak ljudske vrste, doprinijela su da krajem šezdesetih ekološko obrazovanje u svijetu postane predmet interesovanja i brojnih istraživanja koje obavljaju međunarodne organizacije i univerziteti. Te aktivnosti su doprinijele porastu svijetovog senzibiliteta za ekološku krizu i upozoravaju na činjenicu da uvijek i njegov život zavise od prirode i njenih sopstvenih zakona, a ne od onih koje uvijek nameće. Od tada, u svijetovu svijest sve dublje prodire saznanje o potrebi oslobađanja od zabluda da je uvijek pobijedio prirodu, te da procese industrijalizacije i urbanizacije treba staviti pod kritičnu ekološku lupu kako bi se sagledale granice u kojima je moguće samoreprodukcija prirode kao okvir života ljudi, biljnog i životinjskog svijeta.

Uprkos taj skup ideja, naišao je na žestok otpor u klasičnoj politici koja ekologiju proglašava subverzivnom naukom, doprinoseći i uvjerenju da moderna ekologija i klasična politika, naime, i ne mogu biti u drugom odnosu i veš samo u sukobu.

Političari i nezainteresovanost industrije za prestanak ili pak smanjenje zagađivanja, potiskuje vrijednost zastrašujućih rezultata istraživanja do kojih nauka mukotrpno dolazi (na primjer da bi se postavila teza o istinitom uticaju zagađivanja okoline na zdravlje ljudi, trebalo je dugo vremena da se poveća broj obolelih od raka, kardio-vaskularnih i respiratornih oboljenja itd.). Da bi se degradacija životne sredine spriječila, svi u tome moramo učestvovati i boriti se da sačuvamo život na ovoj planeti. U tome posebnu ulogu imaju brojni ekološki pokreti u svijetu i kod nas, koji su pripadnici i simpatizeri uglavnom mladi.

Ovaj cilj može se postići i ako se izvrši transformacija ekologije od prirodno - naučne discipline u disciplinu kojom se prevaziđe i raskorak između u prirodnih i društvenih nauka. U takvoj jednoj disciplini važno mjesto imaju sadržaji koji na različite načine (kao predmet, princip, na primjer) mogu biti prezentovani u okvirima škole ali i drugih institucija koje u vaspitnom pogledu djeluju na razvoj ekološke svijesti.

ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE KAO USLOV OPSTANKA

Opstojnost je danas konfrontirano sa mnoštvom egzistencijalnih kriza, među kojima ekološka kriza zauzima posebno mjesto. Do sada uvijek nije bio u stanju da stvori jedan idealan sistem civilizacije i da izbjegne krizna stanja tog sistema. Ekološka svijest predstavlja neophodnu osnovu daljeg, održivog razvoja zaštite životne sredine. Zajedno sa znanjima i vještinama obezbjeđuje osnovu za pomjeranje u veš sisteme, šire ciljeve i sofisticiranije razumijevanje uzroka, veza i posljedica koji vladaju u životnoj sredini. Zaštita i unapređivanje uvijekove sredine značajan je globalni problem savremenog društva. [2, str. 147] Njegovo rješavanje

inicira, izme u ostalog i pronalazak na ina za racionalno i kompleksno koriš enje prirodnih resursa, te na ina za vo enje aktivne demografske politike i razvijenje i unapre enje me unarodne saradnje u oblasti nau nih istraživanja. Novi odnos prema životnoj sredini, kao i preobražaj duha savremene sfere rada postaje imperativ. Konceptija održivog razvoja nudi mogu nost harmoni nog razvoja.

Zaga enost i zaštita životne sredine ve više decenija predstavljaju veoma zna ajan problem ovje anstva, bez obzira na trenutni stepen razvoja društva i proizvodnih snaga u pojedinim djelovima naše planete. Postoje i problemi se name u nauci i operativi naglašenom aktuelnoš u i akutnoš u, te sve jasnije dolazi do zaklju ka da zdrave životne sredine nema previše, da su brojni elementi u njoj ugroženi, da je stepen samoregulacije nekih objekata neznatan i da jednom poreme eni ekološki odnosi gotovo ni im i nikada ne mogu biti dovedeni u prvobitno stanje. Bez obzira na zna ajne regionalne razlike u stepenu ugroženosti životne sredine, posebno njene prirodne komponente, planovi, programi i akcije njene zaštite i unapre enja su globalni problem. Savremeno društvo mora brže i bolje shvatiti upozorenje nau nika i stru njaka o stanju životne sredine, tj. injenice da slobodne, izvorne i nezaga ene životne sredine ima sve manje, a ugrožene, degradirane i devastirane sve više. Druga se širi na ra un prve brže nego što se mnogima ini, brže nego što je nauka sa kraja našeg vijeka to mogla da utvrdi i prognozira. Narušavanje ekološke ravnoteže nastaje kao posledica ovjekove radne djelatnosti, kojom ovjek „prisvaja“ prirodu, i stvara proizvode. Pri tome ne dolazi samo do poreme aja ekološke ravnoteže i ekosistema, ve i do ugrožavanja integriteta ovjeka i njegovog opstanka. U ovom, XXI vijeku, društvo se suo ava sa slede im globalnim problemima:

- ošte enjem biosfere i njenim ekosistemima,
- ogromnim brojem stanovnika – preko 7 milijardi sa prognozom udvostru avanja do 2020. godine,
- iscrpljivanjem i umanjenim koli inama mnogih izvora mineralnih i energetskih sirovina,
- zaga enjima i degradaciom medijuma vazduha, vode, zemljišta,
- globalnim promjenama klime,
- uništenim vrstama biljnog i životinjskog svijeta i daljim ugrožavanjem biodiverziteta,
- besku ništvom ¼ svetskog stanovništva,
- ošte enjima ljudskog zdravlja i ugrožavanjima života,
- velikim koli inama otpada u sva tri agregatna stanja i sl.

Opstanak ljudskih zajednica je u prošlosti veoma esto bio ugrožen prirodnim katastrofama, epidemijama, ratovima, oskudicom hrane i drugim uticajima koji su, me utim, uvijek bili prostorno ograni eni. Za razliku od egzistencijalnih kriza prošlosti, krize današnjice ne poti u od prirodnih nepogoda koje su prostorno ograni ene, ve od globalnog nesklada u idejno - materijalnom smislu itave industrijske civilizacije. Do sada ovjek nije bio u stanju da stvori jedan idealan sistem civilizacije i da izbjegne krizna stanja tog sistema. Pristupi rješavanju ovog problema se razlikuju u nauci. Neki od pristupa mogu bit u :

- prelasku privrednih sistema iz permanentnog rasta u stacionirano stanje,
- izgradnji ekološke svijesti kod ljudi,
- uvo enje socijalnih programa,

- primjeni tehni kih mjera (npr. filteri, elektri ni automobili i sl.),
- samoregulacionoj sposobnosti prirode i inventivnoj snazi ovjeka, koji e svaki problem blagovremeno na i i adekvatno riješiti.

Za sada nema integralnih sistemskih studija koji bi razjasnili prave dimenzije ovih problema kao i realne mogu nosti njihovog rješenja. Ideje potroša kog društva da proizvode što je jeftinije i što više, bez obzira na primijenjene tehnologije, odnosno štetne posledice koje one imaju na životnu sredinu i koje dovode do ve eg zaga ivanja. Ovakav pristup name e razvoj ekološke svijesti u svijetlu koncepcije zaštite životne sredine, iji su ciljevi racionalno trošenje prirodnih dobara, nalazišta i uvo enje mjera zaštite, što u krajnjoj liniji samo prividno poskupljuju i ograni avaju proizvodnju, odnosno dovodi do umanjenja profita.

ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINA KAO SISTEM

Životna sredina kao oblast istraživanja na po etku XXI vijeka, privla i pažnju nau nika i prakti ara razli itih struka. Oni esto do detalja istražuju razli ite prostorne podsisteme životne sredine, koje odlikavaju i konkretizuju razmjere i ciljeve njihovog prou avanja. Životna sredina se razmatra esto kao sistem uzajamno povezanih sistema: prirodna sredina, socijalna sredina, stambena sredina, kulturna sredina, informativna sredina. U zavisnosti od razmjera i ciljeva istraživanja, mogu e je posmatrati životnu sredinu pojedinog ovjeka (npr. kabine kosmonauta), porodice (npr. stan, ku a sa pripadaju im placem), grupe ljude (npr. stanovništvo urbanog kvarta), cjelokupnog ovje anstva. Prakti na potreba da se posmatraju i konkretizuju razmjere i ciljeve njihovog prou avanja:

- Antropogenu sredinu, koja se posmatra kao prirodna sredina sa promjenama uslovljenim ljudskim aktivnostima,
- Kvaziprirodnu sredinu kao sistem preure en od strane ovjeka (kulturni), prirodni pejzaž koje je stvorio ovjek, uklju uju i i zasade parkovskog tipa,
- Urbanu sredinu kao kombinaciju prirodnih uslova i gra evinsko arhitektonskih formi, koja stvara pretpostavke za privrednu i životnu aktivnost ovjeka i zajedno sa njom uti u na socijalno organizovanje ovjeka,
- Stambenu sredinu koju ine uslovi života u stambenim prostorijama, kompleksni, koji uklju uje fizi ke, hemijske, biološke, socijalne i psihološke faktore. [3, str. 115] Ona se formira spoljnim uticajem, u odnosu na prostoriju (saobra ajna buka, hemijski fon i sl.), uticaja gra evinskih konstrukcija i njihove zaštitne obrade, faktora životne aktivnosti i socijalnih faktora (odnosi u porodici, izme u susjeda, stanara i sl.),
- Kulturnu sredinu koju ine uslovi za postojanje materijano-duhovne sfere života ljudi, koja obuhvata predmetne rezultate ljudske aktivnosti, nacionalne i etni ke osobine formirane vjekovima, kao i ljudske snage i sposobnosti , koja se ispoljava kroz ljudsku aktivnost,
- Sredinu naseljenih mjesta, urbanu sredinu, gradsku i seosku, kao kombinaciju vješta kih stvorenih životnih uslova: putevi, trotoari, ku e, sanitarna infrastruktura, mezoklima grada i sl.,

- Radnu sredinu koju čine fizički, hemijski i biološki uslovi u proizvodnim prostorijama. Formiraju je spoljni prirodni i antropogeni uticaji, uticaji cjelokupne industrijske zone, saobraćaja i sl., uslovi na radnom mjestu, uslovi u zajednici sa socijalnom i psihološkom sredinom u kolektivu,
- Socijalno-psihološku sredinu koju čine odnosi između ljudi, koji obuhvataju i stepen pažnje jedan prema drugima, uzajamno poštovanje ili, obrnuto, nepoštovanje, interes ili ravnodušnost u odnosu na zajedničku stvar i prema uspjesima svakog člana kolektiva, jedinstvo ili različitost ukusa, težnji, prioriteta,
- Socijalno-ekonomsku sredinu koju čine odnosi među ljudima (i njihovih grupa), između njih i od njih stvorenih materijalnih i kulturnih vrijednosti, koji utiču na njih. Ona obuhvata socijalne, psihološke, sociološke, demografske, kulturne, etničke, ekonomske faktore i dr.

RAZVOJ EKOLOŠKE SVIJESTI

Iako je briga o zaštiti prirode oduvijek postojala, do razvoja ekološke svijesti dolazi postavljenjem prvih teorija o životnoj sredini koje se vezuju za drugu polovinu XVIII vijeka. Od tada do danas izdvajamo sledeće teorije o životnoj sredini: teorija bentamista, maltuzijanstva, granice rasta globalne ravnoteže, organskog rasta, preobražaja naše unarodnog poretka, postojanog stanja, nivoa života, postindustrijskog doba, decentralizacije društvenog sistema, globalnog matematičkog modela (konceptualnog modela) biosfere, ekološke politike, teorijske postavke ekoloških dimenzija i mnoge druge. Teorija bentamista zasnivala se na težnji za poboljšanjem higijenskih uslova stanovanja u radnim naseljima, mahom podignuta u blizini industrijskih pogona i rudarskih kopova. Nedostatak teorije bentamista ogledao se u pristupu obezbeđivanja samo što efikasnijih uslova rada. Teorija maltuzijanstva skrenula je pažnju na problem rasta ljudske populacije. Polazila je od konstatacije da se ljudska populacija brže povećava (geometrijska progresija), od proizvodnje sredstava za život (aritmetička progresija). Teorija je predlagala kontrolu rasta posebno siromašnih klasa što je izazvalo brojne polemike prema maltuzijanstvima kao krajnje nehumanog odnosa prema ljudskoj populaciji. Tako se kao protivteža razvio pokret "neomaltuzijanstvo" štite i prava populacije nerazvijenih i zemalja u razvoju. [4, str. 215] Decenije poslije teorije maltuzijanstva odlikovala je pojava industrijalizacija i urbanizacija, pogoršana napretkom tehnologije i demografskim rastom, koji su doveli do porasta potrošnje energije, prirodnih resursa i hrane. Savlađivanje prirode rezultiralo je zagađenjem i degradacijom životne sredine. Sredina XX vijeka odlikuje se daljim tokom intenzivnog industrijskog razvoja velikog broja zemalja u svijetu, kao i razvoja industrijske i komunalne infrastrukture. Tako je R. Karson pokrenula novi pokret za zaštitu životne sredine koji je predstavljao apel na vlastitu državu da smanji upotrebu pesticida u poljoprivredi. Međutim, R. Karson nije uočila da globalni ekološki problemi na koje su ukazivale teorije sedamdesetih i osamdesetih godina dvadesetog vijeka, doživjele kolminaciju u razvijenim zemljama svijeta. Teorija granice rasta globalne ravnoteže zasnivala se na stanovištu da rast populacije nužno vodi porastu

proizvodnje i potrošnje što rezultira uvećanom potrošnjom prirodnih resursa, povećanjem zagađenosti i degradaciji životne sredine.

Prva konferencija Ujedinjenih Nacija o životnoj sredini održana je u Stokholmu 1972. godine i predstavljala je prekretnicu u odnosu na svijet prema životnoj sredini. Donijeta je Štokholmska deklaracija koja je ukazala na alarmantno stanje kvaliteta životne sredine i istaknuta nužnost praćenja njenog kvaliteta, trošenja resursa, posljedica zagađenosti na ljudsko zdravlje, prirodu, biljni i životinjski svijet. Peti jun, kao prvi dan održavanja Konferencije u Štokholmu, proglašen je Svetskim danom zaštite životne sredine. U periodu od 1972. godine do devedesetih godina XX vijeka pojavilo se više teorija i pokreta o zaštiti životne sredine koje nisu prošle okvir teorije granice rasta i štokholmske deklaracije. Navedimo neke teorije: teorija organskog rasta, teorija preobražaja meunarodnog poretka, teorija postojanog stanja, teorija nivoa života, teorija postindustrijskog doba, teorija decentralizacije društvenog sistema.

Svetska komisija za životnu sredinu je 1987. godine prezentovala javnosti izveštaj "Naša zajednička budućnost" zasnovan na intergeneracijskoj i intrageneracijskoj pravdi koji zadovoljava potrebe i obezbjeđuje dobre uslove života zemljama u razvoju. Izveštaj se zasnivao na novoj koncepciji svjetske ekonomske i ekološke politike i on je jedan od najznačajnijih rezultata, doneta "Poslovna povelja za održivi razvoj" koja industrijskim preduzećima daje uputstva o osnovnim komponentama ekološkog upravljanja. Godine 1992. održana je Konferencija u Rio de Žaneiru, na kome je po prvi put ukazano na povezanost razvoja i zaštite životne sredine. Ovdje je svakako, važno pomenuti i akcioni program „Agenda 21” koja daje preporuke za jačanje preduzeća u zaštiti životne sredine i razvojnoj politici, te "Uredbu Savjeta Evropske zajednice" broj 1836/93 o dobrovoljnom učešću u industrijskih preduzeća u sistemu Evropske zajednice za ekološko upravljanje i ekološku provjeru.

Napomenimo da je u Kjotou 1997. godine oko 50 zemalja potpisalo Okvirnu konvenciju Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama, čiji je cilj sprječavanje i smanjivanje emisije otrovnih gasova, prije svega ugljen - dioksida, koji se smatraju glavnim uzrocnim porasta temperatura na Zemlji, odnosno stvaranja efekta "staklene bašte". Do sada su protokol ratifikovale Austrija, Belgija, Danska, Finska, Nemačka, Grčka, Irska, Italija, Luksemburg, Španija, Švedska i Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije, Severne Irske, Norveška, Malta, Rumunija i Slovačka. Jedan od svakako značajnijih koraka je i taj što je protokol ratifikovao i Japan, jedan od velikih svjetskih zagađivača.

UPRAVLJANJE PRIRODNIM RESURSIMA

U savremenoj literaturi opšte je prihvaćena klasifikacija resursa na ljudske, fizičke i prirodne. Prirodni resursi su geološke i biološke vrijednosti koje se direktno ili indirektno mogu koristiti ili upotrijebiti a imaju realnu ili potencijalnu vrijednost. Upravljanje prirodnim resursima znači i prilagođavanje sistemskim mjerama i tržišnim uslovima na nivou države, uvažavanje prioriteta u vešnje investicione politike, brigu o usavršavanju kadrova i organizaciji rada, uvođenju u praksu najnovijih naučnih saznanja, primjenu novih tehnologija i konačno, dugoročno

planiranje razvoja tako da se poštuju postulati održivog razvoja u skladu sa gore navedenom definicijom Bruntlendove komisije.

Postoje dvije kategorije resursa:

- Neobnovljivi resursi: geološki resursi (mineralni resursi - rude metala, nemetala i energetske resursi - ugljen, nafta i gas), zemljište i
- Obnovljivi resursi: živi svijet, voda, vazduh, sunce i zračenje, energija vjetrova i energija plime.

Obnovljivi resursi imaju mogućnost regeneracije, ali ukoliko intenzitet obnavljanja neprevazilazi tempo korištenja, upotreba ovih resursa može biti vremenski ograničena. Neobnovljivi resursi formirani su u davnoj geološkoj prošlosti i za njihovo stvaranje bili su potrebni milioni godina. Naravno, kod ove vrste resursa prije se može govoriti o najracionalnijem eksploataciji nego o održivom korištenju.

Održivo korištenje prirodnih resursa podrazumijeva strogo planiranje i upravljanje postojećim rezervama u smislu potreba privrednog razvoja. Održivo korištenje obnovljivih resursa je obavezno i njime se mora strogo upravljati i kontrolisati, dok je za neobnovljive resurse veoma važan savremen pristup u oblasti njihovog održivog korištenja a uglavnom se smatra da je njihovo održivo korištenje nemoguće. [3, str. 138]

Osnovni koncepti u procjenjivanju rezervi prirodnih resursa su:

2. Dokazane rezerve koja obuhvataju ležišta koja su već otkrivena i koja se eksploatišu,
3. Uslovne rezerve su ležišta koja su već otkrivena ali njihova eksploatacija nije ekonomična,
4. Hipotetičke rezerve su one za koje se može pretpostaviti da će u budućnosti biti pronađene u područjima koja su danas samo djelimično ispitana i aktivirana,
5. Spekulative rezerve se nalaze u dosad još neistraženim oblastima a za koje postoji pretpostavka da imaju povoljne geološke uslove.

Kvalitet procijenjenih dokazanih rezervi zavisi od većeg broja faktora:

1. Ekonomski faktori,
2. Raspoloživa tehnika i tehnologija,
3. Tražnja za resursima,
4. Troškovi proizvodnje i prerade,
5. Cijena resursa i proizvoda koji se iz njih dobijaju,
6. Politički faktori.

Prije nešto više od deset godina, Svjetska komisija za životnu sredinu i razvoj poznatija kao Bruntlendova komisija objavila je izveštaj "Nasa zajednička budućnost" kojim se ukazuje na opasnost po uvijek i planetu, od politike ekonomskog rasta bez uzimanja u obzir mogućnosti regeneracije Zemlje. Ova komisija definiše održivi razvoj kao "Razvoj kojim se ispunjavaju potrebe sadašnjosti, bez uskraćivanja mogućnosti budućim generacijama da zadovolje svoje potrebe". Svjetski lideri su na Samitu o Zemlji u Rio de Žaneiru 1992. godine usvojili preporuke Bruntlendove komisije, a jedan od rezultata samita bila je Agenda 21 kojom se daju preporuke za održivo upravljanje zemljišnim, vodnim i šumskim resursima.

Upravljanje znači i prilagođavanje sistemskim mjerama i tržišnim uslovima na nivou države, uvažavanje prioriteta u vođenju investicione politike, brigu o usavršavanju kadrova i organizaciji rada, uvođenju u praksu najnovijih naučnih saznanja, primjenu novih tehnologija i konačno, dugoročno planiranje razvoja tako da se poštuju postulati održivog razvoja u skladu sa gore navedenom definicijom Bruntlendove komisije. Planiranje predstavlja jedan od najznačajnijih i najsvēobuhvatnijih po spektru problema koje treba rješavati. U vremenskom smislu, na jednom polu su operativni planovi koji se bave pitanjima šta treba raditi u narednih nekoliko dana, a na drugom polu mogu biti strateški planovi za planske horizonte od 100 i više godina. U prostornom smislu, poslovi planiranja i odlučivanja ograničavaju se na lokalne prostore od samo nekoliko hektara, ali i na ogromne prostore od nekoliko stotina hiljada hektara. Konačno, u organizacionom smislu, donosioci planerskih odluka mogu biti od najviše rangiranih izvršnih rukovodilaca, do niskokvalifikovanih radnika neposredno na terenu.« (Bojan Srđević)

Sve mjere namijenjene oživljenju obnovljivih resursa možemo svrstati u:

1. pravne mjere – sprečavanje slobodnog pristupa i nekontrolisanog korišćenja resursa,
2. kvantitativna ograničenja – ograničenja napora (npr. ograničenja tehničkih karakteristika amaca, veličine mreže itd.),
3. ograničenja količine eksploatacionih resursa (npr. propisi o maksimalnoj količini ulova, dozvoljenom vremenu lova itd.),
4. ekonomske mjere – fiskalne mjere (porezi i subvencije) i sistem individualnih transferabilnih kvota (na osnovu procjene stanja populacije resursa država propisuje maksimalnu godišnju žetvu za pojedine vrste a po tome se korisnicima resursa dodjeljuju godišnje kvote. Samo one količine za koje postoji dozvola mogu se loviti).

ZAKLJUČAK

Do nastanka svijeta i njegovog odnosa prema prirodi, u živom svijetu vladala je uzajamna i harmonična povezanost i zavisnost u ekološkoj ravnoteži. Narušavanje ekološke ravnoteže nastaje kao posljedica vječne radne djelatnosti, kojom čovjek "prisvaja" prirodu, i stvara proizvode. Pri tome ne dolazi samo do poremećaja ekološke ravnoteže ekosistema, već i do ugrožavanja integriteta svijeta i njegovog opstanka.

Poznavanje ekoloških zakonitosti, procesa i pojava u prirodi obogaćuje svijet da sagleda prirodu u cjelini. Čovjeku i je prema svojim potrebama on ne sme da dovede do prekida procesa u njoj, niti da poremeti funkcionalnu ravnotežu koja postoji između živih bića i njihove životne sredine. To se može izbjeći samo ako se dobro poznaju ekološke zakonitosti i ako se ponašaju ljudi u skladu s njima. Dakle, ekološka svijest predstavlja obrazac života, koji poštuje i usklađuje sa prirodnim zakonima kruženje materije, trošenje energije i obnavljanje života, pri čemu podstiče da se od prirode uzima samo onoliko koliko je potrebno za obezbjeđivanje osnovnih ljudskih potreba. Zato ekološka etika predstavlja ekološki odnos svijeta prema

životnoj sredini, koji se odnosi na moralan odnos izme u ljudskog/tehnosfere i prirodnog/biosfere. Novi odnos prema životnoj sredini, kao i preobražaj duha savremene sfere rada postaje imperativ. Konceptija održivog razvoja nudi mogućnost harmoničnog razvoja.

Univerzalna deklaracija o pravima čovjeka sa novim 31. članom glasi svako ljudsko biće ima pravo na održavanje ekološke ravnoteže u svojoj životnoj sredini, koju dijeli sa svim ostalim živim bićima, životinjama i biljkama, čiji opstanak kao i čemstvo vlastitog opstanka treba da bude osiguran.

Prirodno, bolji kvalitet života ima i samo stanovništvo onog društva čiji je cilj održivi razvoj. Najznačajnije oblasti u ovom kontekstu jesu: zdravlje, sigurnost, hrana, stanovanje, kvalitet obrazovanja, slobodno vrijeme i dr.

Pred sistemom vaspitanja i obrazovanja nalazi se jedna velika odgovornost, a samim tim i pred vaspitačima ima da nove mlade naraštaje vaspitavaju i obrazuju tako da vode računa o sopstvenom životu i smislu oživljavanja životne sredine, za same sebe, za svoju porodicu i za budućnost.

BIBLIOGRAFIJA

1. Grupa autora: Enciklopedija životne sredine i održivog razvoja, IP Ecolibri, Beograd, 2003;
2. Milovanović, J., Životna sredina i biodiverzitet, Beograd, 2012.
3. Mitić, M., Prezentacije iz predmeta Procena uticaja objekata i delatnosti na životnu sredinu. Fakultet za primenjenu ekologiju- Futura, Beograd, 2009.
4. Vasović, V., Banić, R., Održivi razvoj, "Ecologica", Naštrano društvo za zaštitu, Novi Sad, 2006., str., 215.
5. Vera Matanović, Ekološko vaspitanje vaspitača predškolskih ustanova CMU, Beograd 1987. god.
6. Vodič za dobro upravljanje u oblasti zaštite životne sredine, Regionalna kancelarija; za Evropu i Zajednicu nezavisnih država UNDP-a, Beograd, Cicero, 2003;

RESUME

The goal of this paper is to realize what environmental education is and what its role in protecting and improving the environment as a condition of survival is. Ecological problems are not random problems, but the problems of the future that have become apparent to the public. It can be said that environmental awareness arose in the mid eighties, and was the consequence of the emergence of new social consciousness in our region. Ecological movements working to create environmental awareness, and that means the self-consciousness of people and their conditions of existence.

Environmental education is now an integral part of the educational process. It has become relatively recently part of our teaching. It is studied depending on the age, as well as educational content in the framework of activities in preschools, and all educational institutions.

Pending the development of man and his relationship to nature, in the living world there was mutual and harmonious association and dependence in ecological balance.

Violation of ecological balance is the result of man's work situation, that man "appropriates" nature, and creating products. In doing so, not only comes to disruption of the ecological balance of the ecosystem, but also to endangering integrity of man and his existence.

Knowledge of environmental laws, processes and phenomena in nature enriches men to look at nature as a whole. Decorating it according to his needs he must not disrupt the process in it, nor to disturb the functional balance between living things and their environment. This can be avoided only if they are well acquainted with environmental laws and if people behave in accordance with them. Thus, environmental awareness represents a form of life that respects and harmonizes with the natural laws of the circulation of materials, energy consumption and the renewal of life, being encouraged to take from nature only as much as necessary for the provision of basic human needs. Therefore, environmental ethics is an environmental man's relationship to the environment, which refers to the moral relationship between human / Technosphere and natural / biosphere. A new attitude towards the environment, as well as the transformation of the spirit of the contemporary sphere of works become imperative. The concept of sustainable development offers the possibility of harmonious development.

Naturally, better quality of life will only population that the company aimed at sustainable development. The most important areas in this context are: health, safety, food, housing, quality of education, leisure and others.

Before the system of education is a big responsibility, and thus before the new teachers to younger generations upbringing and education so as to take account of their own lives and the sense of environmental protection, for themselves, for their families and for the future.